

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://www.dsshop.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://bibliotek.dis-danmark.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VORT SOGNS HISTORIE I 100 AAR

Indledning af

FORFATTEREN *SALOMON J. FRIFELT*

HISTORISK FORLAG

MCMLVI

HJØRRING AMT

Grænser, Omraade og Størrelse. Hjørring Amt, det nordligste i Nørrejylland, omfatter største Delen af Vendsyssel (hvortil ogsaa Kær Hrd. i Aalborg Amt regnes), den østlige Del af Han-Herreder samt Øerne Læsø og Hirsholmene i Kattegat og Gø og Øland i Limfjorden. Amtet begrænses mod S. af Aalborg Amt (Kær Hrd.) og Limfjorden, mod SV. af Thisted Amt (Vester-Han Hrd.) og er i øvrigt omgivet mod V. af Vesterhavet (Skagerak) og mod Ø. af Kattegat. Kysterne er uden Indskæringer; paa Vestkysten ligger de svagt indbuede Bugter Jammerbugt (mellem Bolbjærg og Hirshals) og Tannis Bugt (mellem Hirshals og Skagen), paa Østkysten Aalbæk Bugt (mellem Skagen og Hirsholmene). Mod N. løber Amtet ud i Skagens Odde, der ender i den mod Ø. vendende Spids »Grenen«. Størrelsen er 2852,6 km² (285,262 ha), større end noget af Øernes Amter, men mindre end Ringkøbing, Ribe, Viborg og Aalborg Amter. Af det samlede Areal udgør Købstæderne 5533 ha. Vandarealerne, som er medregnede, udgør 928 ha.

Geologiske Forhold. Ved Agersund danner det nyere Kridt (Limsten) Istids-Aflejringerens Underlag, ellers hviler disse overalt paa Skrivekridtet. Dette kommer til Syne paa Øerne Gø og Øland, i Jetsmark Sogn, bl. a. ved Lundergaard Mose, og paa talrige Steder i Torslev, Haverslev, Bejstrup og Skræm Sogne, hvor det kan naa op til 30 m o. H. Skrivekridtet Overflade sænker sig imod NØ., paa Skærum Hede fandtes det først i en Dybde af 177 m u. H. ved en Boring, som Danmarks geologiske Undersøgelse lod foretage 1905 10 km V. for Frederikshavn. Skrivekridtet anvendes til Kalkbrænding, til Jordforbedring og som Vejmateriale. Om de dybere liggende Istids-Aflejringer gav den omtalte Boring paa Skærum Hede vigtige Oplysninger. Ovenpaa Skrivekridtet traf man 15 m Moræneler fra den næstsidste Istid; dette indeholdt Sten fra Østersøens Kystlande, hvilket viser, at Indlands-

isen den Gang kom til Vendsyssel som »en baltisk Isstrøm«. Over Moræneleret fandtes en 123 m tyk Ler-aflejring, afsat i Havet under den sidste Interglacialtid. De Snegle- og Muslingskaller, som forekom i den, angav, at de nederste 74 m (Turritella terebra-Zonen) var dannede under Klimatforhold som i Nutiden i Havet ved Vest-Norge og Lofoten, de næste 9 m (Abranitida-Zonen) under Klitmatforhold som ved Finmarkens Kyster, og de øverste 40 m (Portlandia arctica-Zonen) under arktiske Klimatforhold som ved Spitsbergen og Øst-Grønland. Afsætningen af Leret foregik under en Sænkning og paafølgende Hævning af Landet. Det i Havet aflejrede Ler dækkedes af mægtige Sand- og Lermasser, afsatte af Indlandsisen og dens Smeltevand under den sidste Istid, svarende til de Aflejringer, som opbygger Vendsyssels Højland. Det marine, arktiske Ler, tidligere kaldet »det ældre Yoldialer«, kommer op til Overfladen bl. a. mellem Frederikshavn og Sæby og ved Hirshals; det indeholder isskurede Sten og Grusmasser, som maa være hidbragte af Drivis. Blandt Stenene findes ved Hirshals en Del Kalksten fra Jura-Tiden, som indeholder talrige Forsteninger; de maa stamme fra Bunden af Skagerrak. Under den sidste Istid dækkedes de ældre Aflejringer af Indlandsisens Bundmoræne, der mod N. er meget sandet, mod S. og SV. mere leret, og under Isens Afsmeltning aflejredes der betydelige Sand- og Lermasser, ofte i Form af Bakker og Højdedrag, der angiver Israndens Beliggenhed til de forskellige Tider under Afsmeltningen. De viser, at Afsmeltningen er foregaaet stærkest mod V., saa at Isranden fra at have haft Retningen ØSØ.-VNV. i det sydlige Vendsyssel efterhaanden er svinget om i S.-N. fra Dronninglund til Sindal og herfra videre mod NV. til Hirshals; tilsidst dannedes nogle næsten i S.-N. gaaende, flade Bakkebuer langs med Vendsyssels Østkyst. Mest udpræget er det smalle Højdedrag Jyske Aas, som med

en Længde af 25 km og med indtil 136 m o. H. høje Bakketoppe strækker sig i en flad Bue fra Dronninglund mod N. over Allerup Bakker til Pajhede Bakker. Vendsyssels bakkede Højland fik saaledes sin nuværende Overfladeform under den sidste Istid. Stenene i Vendsyssels yngste Moræne er af norsk og vestsvensk Oprindelse. Det bakkede Højland har sin største Udbredelse i den centrale og østlige Del af Hjørring Amt; mod SV. og V. optræder det væsentlig som mindre, isolerede Partier, der som »Bakkeøer« er omgivne af fladt Land, f. Eks. Vennebjerg, Hjørring Bakke, Ilbjerge, Børglumkloster Banke, Tise Bakke, Højderne paa Gøl og Øland o. fl. Lønstrup Klint paa Vestkysten mel. Lønstrup og Løkken er det Sted, hvor det mærkeligste, naturlige Profil i Vendsyssels Jordlag findes. I denne Klint, som er indtil 70 m høj og 12 km lang, træffer man næsten alle de Dannelser repræsenterede, som aflejredes i Vendsyssel fra Slutningen af den sidste Interglacialtid til Nutiden. Alle de Lag, som er dannede efter den sidste Istid, ligger uforstyrrede, vandrette, og dette er ogsaa Tilfældet med Istidsdannelserne undtagen i den højeste, midterste Del af Klinten; her er de oprindelig vandrette Lag brudt i mange Stykker, som er blevet skubbede sammen og derved skraatstillede, saa at Klinten her viser sig at bestaa af regelmæssige skraa Lagflader. Man har forsøgt at forklare disse Forstyrrelser dels ved at antage, at de er fremkomne ved Trykket af Indlandsisen, da den bevægede sig hen over Landet, og dels ved at antage, at de er tektoniske. I de dybere Jordlag, navnlig i de interglaciale, marine Aflejringer, findes der en Mængde organiske Rester, som ved deres langsomme Omdannelse giver Anledning til, at der udvikler sig Gas (næsten ren Methan). Paa enkelte Steder trænger denne naturlige Gas op af Jorden, men i Reglen kommer den først frem ved Brøndgravninger eller Boringer. Naar man ved disse bryder Hul paa det tætte Lerlag, som hindrer Gassens Fremtrængen, strømmer den frem med stor Kraft, og antænder man den, slaar der en Flamme højt op i Luften. I Reglen aftager Gasudstrømningen dog hurtigt, og det har stadig vist sig, at Gasmængden er saa ringe paa hvert Sted, at den ikke har kunnet faa teknisk Anvendelse. Ved den Undersøgelser foretog paa Skærum Hede ved Frederikshavn 1905, blev det godtgjort, at Gassen danner sig i de interglaciale, marine Lag, og at den ikke kommer fra dybtliggende, eventuelt petroleumsførende Lag under

Skrivekridtet. — Da Indlandsisen smeltede bort, sænkede Landet sig, mest mod NØ. ved Frederikshavn, hvor det ved Sænkningens Maksimum kom til at ligge omtr. 60 m lavere end nu. Mod SV. aftog Sænkningens Størrelse jævnt, saa at den ved Linien Løkken-Brønderslev-Vorsaa kom til at beløbe sig til omtr. 40 m, paa Øland til omtr. 10 m; længst mod SV. ved Ager-sund kan den næppe paavises. De lavere Dele af Landet dækkedes derved af det senglaciale Ishav, hvis Temperatur var omtr. som i Nutidens Hav ved Spitsbergen og Østgrønland. Nær ved Randen af den bortsmeltende Indlandsis afsattes Sand, det nedre Saxicavasand, og i større Afstand Ler, det senglaciale Yoldialer, der indeholder Skaller af højarktiske Muslinger og Snegle. Da Landet senere hævedes, afsattes der atter Sand over Yoldialeret, det øvre Saxicavasand, saa at man kun sjældent ser Yoldialeret komme op til Overfladen. Landhævningen bevirkede, at disse senglaciale Havaflejringer kom til at danne Vendsyssels højtliggende Plateauer. Yoldialeret har stor Anvendelse baade som Mergel og som Teglværksler. Da Klimaet ikke længere var arktisk, indtraf den anden Sænkning, som bevirkede, at Egnen ved Frederikshavn kom til at ligge omtr. 25 m lavere end nu og Egnen ved Hirshals omtr. 15 m lavere end nu. Fra denne Sænkning hidrører et Bælte af Stranddannelser ved Frederikshavn og mellem Tværsted og Hirshals, det saakaldte Zirphæalag, hvis Fauna viser, at Temperaturen i Havet under dets Dannelse maa have været som i Nutiden ved Vest-Finmarkens Kyster. I de Ferskvandsaflejringer, som findes i Højlandet og paa Plateauerne, kan man følge, hvorledes Planteverdenen fra at have været en Tundra-Vegetation gik over til at blive en Skov-Vegetation. Flere Steder er der under Tørvemoser eller i sand- og lerfyldte Lavninger fundet Rester af arktiske Planter, men medens disse i det bakkede Højland snart blev afløste af Skov, synes de ude paa Plateauerne at have holdt sig i længere Tid og dér at være blevne efterfulgte af en Hede-Vegetation med spredte Smaakrat. Overgangen fra det ene Plante- og Dyresamfund til det andet er sket gradvis, og Aflejringer fra den Tid, da Tundraen afløstes af Skov, kan derfor indeholde en Blanding af arktiske og mere tempererede Arter. I et saadant Lag i Lønstrup Klint ved N.-Lyngby har man fundet saavel arktiske Planter som Krat-Vegetation, og Rester af Rensdyr, Snehare, Rype, Bæver og Jordegern. I dette Lag traf man en Flint-Pilespids af ejendommelig Form, det

ældste tidsfæstede Vidnesbyrd om Menneskets Tilværelse i Danmark, og paa Stranden ud for har man fundet en tildannet Rensdyrtak, efter al Rimelighed stammende fra samme Lag. Hævningen af Landet bragte efterhaanden dette op i endnu større Højde end i Nutiden. Fra denne Tid, Fastlandstiden, stammer de dybere Tørvelag i Moserne i Højlandet og den Tørv, som findes paa Lavlandet, dækket af senere aflejrede, marine Lag, eller ude i Havet; i Limfjorden er der ved Gøl fundet Tørv 6 m u. H. I Tørvelagene fra Fastlandstiden findes Skovfyv og Rester af Elsdyr og Urokse. Efter Fastlandstiden indtraf i Køkkenmøddinge-Tiden den tredje Sænkning af Landet, den saakaldte Stenalderensænkning. Havet trængte ind over de lavtliggende Dele af Landet og aflejrede Ler, Dynd og Sand over den gamle Landoverflade og dens Tørvemoser. Under Landsænkningens Maksimum gik Kystlinien langs Foden af Højlandet fra Frederikshavn mod NV. til Tværsted og herfra mod V. noget indenfor den nuværende Kyst til Hirshals. Hvor nu Skagens Odde findes, var der Hav. Paa Østkysten gik der smalle Fjorde inde i Landet ved Bangsbo Aa, Sæby Aa, Vore Aa og Geraa; fra den sidste strakte der sig et Sund mod V. til den Gang langt bredere Limfjord Ø. for Nørre-Sundby. Paa Vestkysten naaede Landet længere mod V. end nu mellem Lønstrup og Løkken og udfør Saltum, medens Limfjorden bredte sig mod N. over det lave Sletteland i den sydvestlige Del af Amtet og dannede Bredninger omkring Store-Vildmose og N. for Gøl og Øland, som var afspærrede fra Skagerak ved senere bortskyllet Land eller ved smalle Tanger. Da Landet i den yngre Stenalder (Jættestuernes Tid) og Bronzealderen atter hævedes, tørlagdes de gamle Bredninger og Fjorde, Skagens Odde dannede sig, og Vendsyssels lavtliggende Sletteland opstod. Man træffer de hævede Strandlinier og Strandvolde ved Frederikshavn til 15 m o. H., ved Sæby til 13,5 m, mellem Vore Aa og Geraa til 11-12 m, ved Hirshals til 15 m, ved Løkken og Brønderslev til 9,5 m, paa Gøl til 8 m og paa Øland til 7 m; da Grus kan skylles op et Par Meter eller mere over daglig Vande, maa den virkelige Hævning anses for at være 1—2,5 m mindre end de angivne Tal. Under Stenalderensænkningen indvandrede der nye Planter til Vendsyssel, navnlig Egen og Hasselen, men desuden Bøgen, Linden o. fl. Elsdyret uddøde, i Skovene fandtes der Kronhjort, Raadyr, Urokse, Vindsvin, Bjørn, Ulv o. fl. Efterhaanden som den gamle Havbund tørlagdes, vandrede Planterne ud paa den, og der danne-

de sig Tørvemoser, hvor Overfladevandet kunde blive staaende. Denne Tørvedannelse har fortsat sig til den Dag idag, hvor den ikke er bleven standset af Sandflugten. I Nordenden af Store-Vildmose har man fundet lave Gravhøje fra Jernalderen dækkede af Tørv. Flyvesand har stor Udbredelse i Hjørring Amt; det indtager betydelige Omraader mellem Svinkløv og Saltum, hvor det er vandret ind baade over Slettelandet og Højlandet, endvidere mellem Lønstrup og Hirshals og mellem Hirshals og Ugerby; det dækker det meste af Skagens Odde og findes ogsaa paa Østkysten S. for Sæby. Hvor en Klit vandrer ind over Landet, antager den en særlig Form, omtrent som en Parabel, idet Midten ved hver Storm bevæger sig frem, medens der paa hver side bliver en Klitvold tilbage, som angiver Vandrekliittens Grænse. Sandflugten standses ved, at Klitterne beplantes med Hjelme; kun en enkelt af de store Vandrekliitter er ikke beplantet, den bekendte Raabjærg Mile ved Kandestederne, der hæver sig til 41 m o. H., 20—22 m over den omgivende Slette. Hvor en Tørvemose er bleven dækket af en Klit, har dennes Vægt sammenpresset Tørven til en sort, haard Masse, Martørv. Martørv er almindelig paa Vestkysten af Skagens Odde, navnlig ved Skiveren, Raabjærg og Kandestederne. Den træder frem i Strandskrænten som et sort Lag, hvilende paa det hævede Strandsand og dækket af Flyvesand. Hvor der ikke findes Martørv eller anden Beskyttelse, kan Vinden arbejde sig ned i det hævede Strandsand og bortføre dette; Vindens Angreb standser først, naar den naar ned til meget fugtige Lag, eller naar de i Sandet liggende Strandsten, der bliver tilbage, naar Sandet blæses bort, danner et saa tæt Lag, at Sandet derunder beskyttes af dem. Herved opstaar de saakaldte Stensletter, der er smukt udviklede paa Vestsiden af Skagens Odde mellem Raabjærg og Gl.-Skagen.

Overfladen. En stor Del af Amtet er opfyldt af det saakaldte Højvendsyssel, et stærkt bakket Højdeparti, der ligger inden for en Linie mellem Frederikshavn, Hirshals, Hjørring, Brønderslev, Dronninglund og Sæby. De højeste Dele i dette Parti ligger mod Ø. Her er fra S. til N. lejret »Jyske Aas« eller »Allerup Bakker« med Vendsyssels højeste Punkt Knøsen, 136 m, samt Storstens Bakke, 109 m, begge liggende i Jyllands Hovedvandskelslinie; nordligere ligger Højdepunkter paa 122 m SV. for Flade Kirkebakke, og Tolne Bakker (højeste Punkt Boelhøje, 84 m). Den vestl. Del af Højdepartiet er lavere; dog hæver sig mod NV. i Nærhe-

den af Hirshals Tornby Bjærg til 85 m. Den øvrige Del af Vendsyssel uden om Højdepartiet er temmelig lavtliggende og jævn, til Dels opfyldt af Kær- og Mosestrækninger; navnlig gælder dette Egnen mod N. helt op til Skagen, medens Egnene mod V. ud til Vesterhavet hist og her afbrydes af isolerede Bakkepartier, saaledes tæt ved Havet Rubjærg Knude, 74 m, og Ørnbjærg, 43 m. Mod SV. gaar Amtet over i Han-Herreder, der danner Forbindelsen mellem Vendsyssel og Tyland. Den Del af Han-Herrederne, der hører til Amtet, er for det meste lavtliggende og jævn; dog hæver sig lige ved Vestgrænsen et Højparti (højeste Punkt Lerup Bavnehøj, 82 m). Søerne er faa og ubetydelige. Af de mange Vandløb, der fra Højvendsyssel søger ud til Kysterne i alle Retninger, nævnes Knasborg Aa, Jerup Aa, Elling Aa, Bangsbo Aa, Sæby Aa, Vore Aa, Asaa og Geraa (hvilken sidste for en Del danner Grænsen mod Aalborg Amt), paa Vestkysten Ugerby Aa og Liver Aa (Aastrup Aa); mod S. til Limfjorden løber Rye Aa, der ogsaa danner Grænsen mod Aalborg Amt. Amtet er ret skovfattigt ligesom alle Egnene N. for Limfjorden. Langs Vestkysten helt op til Skagen er der Flyvesandstrækninger, større end i noget andet af Landets Amter. Tørvemoserne indtager et betydeligt dets Amter. Tørvemoserne indtager et betydeligt Areal; i denne Henseende overgaas Amtet kun af Aalborg Amt. Ligeledes er Hedearealet stort.

Med Hensyn til Frugtbarheden frembyder Amtet — ligesom overhovedet Jyllands nordl. og vestl. Amter — meget store Forskelligheder, idet der ved Siden af Sogne, hvor der kun i Gnmst. gaar omtr. 15 Tdr. Ld. (8,3 ha) paa 1 Td. Hrtk., findes andre, hvor Gennemsnittet naar opover 100 Td. Ld. (55 ha) paa 1 Td. Hrtk. Ved Matrikul. beregnes der i Gnmst. at gaa 31 $\frac{1}{4}$ Td. Ld. (17,2 ha) paa 1 Td. Hrtk. (320 Td. Hrtk. paa 1 Kvadratmil, svarende til Takst 4), og i gnmstl. Frugtbarhed bliver Amtet det tredjelavest af Jyllands — og hermed hele Landet — Amter, idet kun Ringkøbing og Ribe Amter staar lavere.

Arealets Udnyttelse. Det besaaede Areal var 15. 7. 1919 102,464 ha (deraf Hvede 509, Rug 21,905, Byg 8352, Havre 24,211, Blands. til Modenhed 21,733, Kartofler 7234, Foderroer 17,898); Brakarealer udgjorde 11,500 ha, Grønfoder og Græsningsar. 96,523, Haver, Hegn o. l. 3180, Tørvemoser 4995, Skove og Plantager 17,417, Heder og Lyngbakker 29,500, Klitarealer, Stenmarker o. l. 11,840. Indenfor Kornarealet spiller her, som i alle Jyllands Amter Dyrkningen af Havre den største Rol-

le; omtrent af samme Omfang er Dyrkningen af Rug, medens Hvedearealet er ganske forsvindende. Hvad Bygavien angaar, staar den langt tilbage for Øernes Amter, og den naar heller ikke den Betydning, som den har i Jyllands østl. Amter; derimod er det til Blandsæd til Modenhed udlagte Areal langt større end i noget af Landets Amter. — Med Hedeselskabets Bistand er siden 1872 i Hjørring Amt anlagt Plantager af et samlet Areal paa 6167 ha, deraf var ved Udgangen af 1922 4775 ha tilplantet. Som et Led i Bestræbelserne for Sandflugtens Dæmpning har Staten anlagt Plantager af et samlet Areal paa 7435 ha, heraf er 1922 4667 tilplantet, medens c. 1142 ha er Arealer, som ikke lader sig tilplante.

Det hele Ager og Egns Hartkorn, sammenlagt med det halverede Skovskyldsh. (21 Td.) udgjorde 1. 1. 1905 16,087 Td., deraf var Købstædernes Jorder ansat til 216 og Landdistrikternes til 15,871 Td. Hartkornet i Landdistrikterne fordeltes saaledes, at der fandtes 81 større Landbrug paa 12 Td. H. og derover med i alt 1927 Td. H., 4137 Bøndergaarde (1—12 Td. H.) med 10,921 Td. H., 11,189 Huse (under 1 Td. H.) med 2888 Td. H., samt forskellige Jordlodder med i alt 135 Td. H. Endvidere fandtes 2896 jordløse Huse i Amtet. 1921-22 oprettedes 13 Statshusmandsbrug. Statskassens Udlaan til disse udgør 170,400 Kr.

Ved Vurderingen til Ejendomsskyld 1920 udgjorde den saml. Vurderingssum i Amtet 371,4 Mill. Kr., heraf for Ejendomme i Købstæderne 84,5, i Landdistrikterne 286,9 Mill. Kr. Den saml. Jordværdi udgjorde 159,9 Mill. Kr., heraf i Købstæderne 24,0, i Landdistrikterne 135,9 Mill. Kr.

Husdyrhold. Der fandtes 15. 7. 1922 34,921 Heste (1914: 36,062), 167,803 Stk. Hornkvæg (179,055), deraf 95,798 Køer (101,954), 1503 Geder (1415), 55,431 Faar (61,271) og 130,815 Svin (160,674). Kvægavlen er af stor Betydning i Amtet. M. H. t. Antallet af Hornkvæg overgaas Amtet kun af Ringkøbing og Viborg Amter; af Malkekøer og Kvier har dette Amt betydelig flere end noget andet Amt. Kreaturholdet er endnu ikke naaet op paa Højde med den sidste Tælling før Verdenskrigen, skønt det — naar bortses fra Hesteholdet, der her som i alle de andre Amter viser nogen Tilbagegang — i det sidste Par Aar har været i god Vækst, særlig i Tilvæksten i Antallet af Køer været stærk (1920—22: 12,1 pCt.), hvilket er mere end noget andet af Landets Amter, bortset fra Sønderborg Amt. Baade af Hingste og Tyre er den langt overvejende

Del af den jyske Race. Fjerkræavlen er nok af Betydning, men staar dog langt tilbage for Landets frugtbare Amter, der fandtes 1922 c. 461,000 Høns (1914: 354,000) og c. 360,000 Kyllinger (286,000). Desuden fandtes 1914 c. 1400 Kalkuner, c. 44,000 Ænder og c. 17,000 Gæs. Af Kaniner fandtes c. 500, af Bistader c. 5800.

Befolkning. Amtet havde 1. 2. 1921 142,921 Indb. (1769: 43,040, 1801: 45,327, 1850: 72,100, 1901: 119,385), deraf havde Købstæderne 31,646 el. 22,5 pCt. (1801: 2095 el. 4,6 pCt., 1850: 5583 el. 7,7 pCt., 1901: 18,999 el. 15,9 pCt.) og Landdistrikterne 111,275. Folketætheden i Landdistrikterne (c. 40 Indb. pr. km²) er lidt større end i de to andre nordjyske Amter, Tisted og Aalborg, men betydeligt lavere end i de tre østjyske Amter. Efter Erhverv fordelte Befolkningen sig i flg. Grupper: 3450 levede af immateriel Virksomhed, 69,855 af Landbrug, 367 af Gartneri, 308 af Skovbrug, 4473 af Fiskeri, 22,973 af Haandv. og Industri, 8424 af Handel og Pengeomsætning, 4957 af Transportvirksomhed, 6739 af Tyendegerning o. l., 4471 af egne Midler, 3050 væsentligst af offentlig Understøttelse, 1171 var uden angivet Erhverv.

Finanser. Amtskommunens finansielle Forhold 1920-21 (i 1000 Kr.). Udskrivning paa Amtsraads-kredsens Hartkorn 398, Ejendomsskyld 1614. Af Udgiftsposterne var de væsentligste: Fattigvæs. (herunder Tilskud til Amtsfattiggassen) 21, Bidrag til Amtsskolefonden 95, Rets- og Politivæs. 148, Medicinalvæs. 364, Vejevæs. 423. Amtsrepartitionens Aktiver 31. 3. 1921 3689, deraf faste Ejendomme 1715, dens Gæld 2330. M. H. t. Købstædernes finansielle Forhold henvises til Afsnittene om hver enkelt By. For Sognekommunernes Vedkommende anføres flg.: Hartkornsskat 463, Ejendomsskyld 1843, Opholdskommunesk. 1944, Erhvervskommunesk. 18, Aktieselskabssk. 14, Afgifter efter Næringsloven m. fl. Love 45, Formue- og Erhvervsindtægter 78, Naturalarbejde udenfor Paaligningen var ansat til 51. Sognekommunernes væsentligste Udgifter var: Fattigvæsenet 879, Hjælpekasser 60, Alderdomsunderst. 646, Skolevæs. 1280, Vej- og Kloakvæs. 812. Aktiver 31. 3. 1921: 7801, deraf faste Ejendomme 5768, Gæld 5085.

Inddeling. Amtet bestaar af Købstæderne: Hjørring, Brønderslev, Sæby, Frederikshavn og Skagen og Herrederne: Horns, Vennebjerg, Dronninglund, Børglum, Hvetbo, Øster-Han, samt Øen Læsø. Amtets samtlige Landkommuner danner een Amtsraads-kreds. Amtsraadet har 13 valgte Medlemmer. Amtet har 56 Sognekommuner (incl. Skagen Kbst.s Landdistrikt).

Amtet udgør en Del af 6. Landstingskreds. M. H. t. Valg til Folketinget danner det een Amtskreds med 5 Opstillingskredse.

I gejstlig Henseende hører Amtet til Aalborg Stift (tidligere kaldet Vendelbo Stift) og omfatter 5 Provstier: 1) Børglum-Hvetbo Hrdr.'s Provsti, der omfatter samtlige Sogne i disse Herreder (undt. Lyngby, Rakkeby og Taars Sogne, der hører til Vennebjerg Provsti, og den under Hjørring Amt hørende vestlige Del af Aaby S., der ligesom den øvrige Del af Sognet hører til Kær Herreds Provsti i Aalborg Amt) samt Brønderslev Købstad, Hellum og Hallund Sogne af Dronninglund Herred, 2) Horns Hrd.'s Provsti, der omfatter Herredet (undt. Lendum S., der hører til Dronninglund Hrd.'s Provsti), Øen Læsø, Købstæderne Skagen og Frederikshavn, samt Ugerby S. af Vennebjerg Herred, 3) Vennebjerg Hrd.'s Provsti, der omfatter dette Herred (undt. ovenfor nævnt Ugerby S.), samt Hjørring Kbst. og Sognene Rakkeby, Lyngby og Taars af Børglum Hrd., 4) Dronninglund Hrd.'s Provsti, der omfatter Herredet (undt. Hellum og Hallund Sogne, der som nævnt hører til Børglum-Hvetbo Herreders Provsti), samt Sæby Købstad, Lendum S. af Horns Herred, og den i Aalborg Amt beliggende Del af Asaa-Melholt S., og 5) Han Herreders Provsti, der omfatter samtlige Sogne i Øster- og Vester-Han Herreder (det sidste i Tisted Amt).

Amtet deles iflg. Politikredse: 1) (Politikr. Nr. 50) Sæby Kbst. og Dronninglund Hrd. (Sæby), 2) (Nr. 51) Frederikshavn Kbst. og Horns Hrd., samt Skagens Kbst. og Læsø Birk (Frederikshavn), 3) (Nr. 52) Hjørring Kbst. og Vennebjerg Hrd., samt Brønderslev Kbst. og Børglum Hrd. (Hjørring). Endvidere hører Hvetbo Hrd. til 4) (Politikr. Nr. 49) Nørre-Sundby Kbst. og Kær Hrd. samt Hvetbo Hrd. (Nørre-Sundby), og Øster-Han Hrd. hører under 5) (Nr. 53) Tisted Kbst. og Hillerslev-Hundborg Herreder, samt Øster- og Vester-Han Herreder (Tisted).

Amtet deles i flg. Retskredse: 1) (Retskr. Nr. 70) Sæby Kbst. og Dronninglund Hrd. (med Hovedtingsted i Sæby og Bitingsted i Hjallerup for Hellevad, Ørum, Hallund og Hellum Sogne samt Hjallerup Fjerding i Dronninglund S., samt i Dronninglund for Asaa-Melholt S. og Dronninglund S., undt. Hjallerup Fjerding), 2) (Nr. 71) Frederikshavn Kbst. og Horns Hrd. med Skagen Kbst. og Læsø Birk (med Hovedtingsted i Frederikshavn og Bitingsted i Skagen for Skagen Kbst. og Landdistr., samt i Byrum paa Læsø Birk), 3) (Nr. 72)

Hjørring Kbst. og Vennebjerg Hrd. med Brønderslev Kbst. og Børglum Hrd. (med Hovedtingsted i Hjørring og Bitingsted i Brønderslev for Brønderslev Kbst., Jerslev, Ø.-Brønderslev, Serreslev, Tolstrup, Stenum og Tise Sogne af Børglum Herred). Endvidere hører Hvetbo Herred under 4) (Retskr. Nr. 69) Nørre-Sundby Kbst. og Kær Hrd. med Hvetbo Hrd. (med Hovedtingsted i Nørre-Sundby og Bitingsted i Pandrup for Hvetbo Hrd.), og Øster-Han Herred hører under 5) (Retskr. Nr. 73) Øster- og Vester-Han Herreder (Fjerreslev).

Amtet hører til Nordjyske Nævningskreds (Aalborg). Det udgør Hjørring Amtslægekreds, der deles i 5 Lægekredse: 1) Hjørring, 2) Sæby, 3) Frederikshavn, 4) Læsø (i Byrum) og 5) Hvetbo og Ø.-Han Hrd.'s (i Birkelse). Amtslægen bor i Hjørring. Amtet hører til 5. Udskrivningskreds. Det deles i 4 Skattekrede: 1) Frederikshavn, 2) Dronninglund Hrd.'s, 3) Hjørring og 4) Børglum m. fl. Herreders. Amtet udgør een Skyldkreds, der deles i 7 Vurderingskredse: 1) Dronninglund Hrd.'s, 2) Frederikshavn, 3) Skagen, 4) Hjørring, 5) Børglum Hrd.'s nordre, 6) Børglum Hrd.'s søndre og 7) Øster-Han Hrd.'s. M. H. t. Oppebørselen af Skatter danne Amtet eet Amtstuedistrikt (i Hjørring).

Historie. Vendsyssel — i den ældste Tid kaldet Vendle, i Vald. Jrdb. Wændlesysæl, i Knytlingesaga endelskage, omtr. 1300: Wændælsysæl, 1406: Wendelsysle, i øvrigt ogsaa Wendesysel og Wennæsysle — indbefattet vistnok i Oldtiden og den tidlige Middelalder alt Landet N. for Limfjorden; paa Vald. II's Tid omfattede det de nuv. Herreder i Hjørring Amt, undtagen Øster-Han Hrd., der hørte til Tysyssel, men til Gengæld ogsaa Kær Hrd. Efter Reformationen omfattede Vendsyssel af større Len Aastrup Len (Vennebjerg og Jerslev Herreder) og Sejlstrup Len (navnlig Børglum Hrd.), medens Horns, Hvetbo og Kær Hrder hørte under Aalborg Len, og Hanherred dannede et særligt Len. Fra 1660 bestod Vendsyssel af Aastrup og Sejlstrup Amter, der indbefattede største Delen af Vennebjerg Hrd. og Dele af Børglum og Jerslev (Dronninglund) Herreder, og Børglum Amt, til hvilket største Delen af Børglum og mindre Dele af Jerslev og Vennebjerg Herreder hørte, medens Læsø, Horns Hrd. (til 1707), Hvetbo, Kær og Øster-Han Hrd. hørte til Aalborg Amt. Fra 1671 til 1714 var de tre førstnævnte Amter, fra 1714 til 1793 alle fire Amter forenede. Det nuv. Hjørring Amt oprettedes ifl. Reskript af 4. 9. 1793.

De vigtigste Fortidsminder. Faa og spredte er Vid-

nesbyrdene om Menneskers Tilsteværelse i Vendsyssel i den allerældste Del af Stenalderen, og særlig udpræget og talrigt er heller ikke, hvad der foreligger fra den ældre Stenalder, Skaldyngernes Tid. Kyststrækningen laa dengang adskilligt lavere end nu, men egenede sig ikke ret for Datidens Fisker- og Jægerbefolkning, idet der kun fandtes faa indskaarne Fjorde, der kunde give lune og læede Bopladser, og Skoven naaede kun sjældent nær ud til Kysterne. Med den yngre Stenalder blev Bebyggelsen derimod mere udbredt og stærk. De store, monumentale Stengrave kendes dog ikke i betydeligt Antal, og i visse Strækninger af Amtet, saaledes i Børglum Hrd., mangler de endog helt, mest er det Dysser; blandt Jættestuerne er enkelte af mærkeligere Art, saaledes to i Skræm Sogn og en ved Alsbjærg (Ø.-Han Hrd.). Derimod foreligger der fra den yngre Stenalder mangfoldige Oldsagfund, bl. a. flere store Ravfund, og tillige er den yngre Stenalder saavel som især Bronzealderen repræsenteret ved et meget betydeligt Antal Gravhøje. Af disses Fordeling i Amtet ses det, at Bebyggelsen i den yngre Stenalder og Bronzealderen langt fra har været bred over det Hele; væsentligst holdt den sig til det jævnt højnede Land, medens paa den ene Side det højttoppede, for en Del skovklædte Land, paa den anden Side de store, lave Flader (tildels paa Grund af Vand og Fugtighed) er højfattige eller ganske mangler Gravhøje. I Højperioden yndede man saaledes den frie og høje Beliggenhed for Bostederne. Med Jernalderen bredte Bebyggelsen sig derimod, endog i stort Omfang, ud over Fladerne, selv ud til saa lavtliggende Strækninger som Store-Vildmose. Under den jævne Markflade er rundt om i Amtet hovedsagelig fra den ældre Jernalder fremdraget dels store Bopladsfund, nogle af mærkelig Art (ved Kraghede i Ø.-Brønderslev S., Vrensted og Em), dels Gravfund; fra den yngre Jernalder kendes enkelte ejendommelige Gravpladser med Smaahøje og Stenkredse, saaledes ved Donbæk og Ris Fattiggaard. Mulig fra Oldtiden hidrører ogsaa nogle mærkelige store Pladser med aflangt firkantede Dyrkningsstykker, omsluttede af lave Jordkamme (især i Lerup S.); øjensynlig er det ældgamle Agre.

Den ældste Opdyrkning synes i Følge Stednavnene at have fundet Sted paa det glaciæle Højland i det mellemste og østligste Vendsyssel; to Tredjedele af Kirkebyerne — og tilmed de med ældste Navne — har deres Plads her paa den lettere Jord. Først senere, da Teknikens Fremskridt tillod det, har man givet sig i Lag

med den federe, men tungere Jord paa Fladerne. Af de arkæologiske Levninger fra Middelalderen staar de romanske Kvaderstenskirkker i første Række, af hvilke Hovedmængden ligeledes ligger i Højlandet, og hvoraf de interessanteste er Vennebjerg, Taars, Ingstrup, Saltum, Jetsmark, Gøl, Lerup og Bejstrup. De er omgivne af en Ring af Teglstenskirkker fra romansk Tid (Mygdal, Bindslev, Tolne, Elling, Flade, Understed, Albæk, Dronninglund, Ørum, Hæstrup og Hjerring), der for det meste ligger paa de seneglaciale marine Dannelser, og det samme gælder om de gotiske Kirker (Sæby, Volstrup, Skæve og Asdal). De fleste af alle disse Kirker er dog enkelt udstyrede, og Kalkmalerier er sjældne; først fra Højrenæssancen er en Del Kirkeinventar i Behold. Smukkeste er de gamle Klosterkirker (Vrejlev, Hundslund, Børglum og Økloster), og disse tilligemed de tilhørende Klosterbygninger er delvis bevarede i senere Herregaarde. Af Middelalderens Borge eksisterer nu kun nogle ødelagte Voldsteder som Agersborg, samt maaske Dele af Murene i Odden (Mygdal S.), men fra det 16. Aarh. har Vendsyssel ikke blot gode Prøver paa Renæssance i Sæbygaard (Volstrup S.), Høgholt (Hørmested S.) og Kokkedal (Torslev S.), men besidder overhovedet i Vorgaard (Vore S.) en af Danmarks rigest smykkede Herregaarde. Ved Siden heraf hævder Dronninglund (det tidligere Hundslund Kloster sig som et fornemt Anlæg i Barokstil. Derimod findes der i Amtet lidet gammel Bondearkitektur, og de haarde Ildebrande, som har hærget Købstæderne, har bortrevet alle Købstadhuse, som var ældre end Aar 1800 (Hjerring).

HJØRRING KØBSTAD

ligger i Vennebjær Hrd. under 57° 27' 44" n. Br. og 2° 35' 39" v. L. for Kbh. — 9° 59' 1" ø. L. for Grw. — (beregnet for Skt. Kathrine Kirkes Vestende) i en skovløs Egn paa Sydsiden af et 67 m højt Plateau, mod S. begrænset af nogle Indskæringer fra Engdraget »Palleskær«, mod Ø. af lave Markjorder. Højeste Punkt i Byen er ved Skt. Hans Kirke, 50 m; paa Østergade nær ved Bygrænsen er der 36 m. Afstanden fra Frederikshavn er 33 km, fra Aalborg 46 km (ad Jærnbane resp. 36,1 og 47,9 km). Byens Udstrækning er fra NV. til SØ. omtr. 1700 m, fra V. til Ø. er det bredeste Sted omtr. 1500 m. Hovedaaren er den fra NV. til SØ. gaaende Nørregade, der fører til Torvet og derpaa gennem Stokbrogade og Strømgade fortsættes til Springvandspladsen, hvorfra den med Elmetræer beplantede

Østergade fører videre mod SØ. ud til Landevejene til Frederikshavn, Sæby og Aalborg. Fra Springvandspl. fører mod S. den nye, smukke Jærnbanegade, mod V. Søndergade og Skolegade. Byen har i de sen. Aar faaet mange ret anselige Huse i flere Stokv. og er i det hele usædvanlig smukt bygget, men har ingen særlig gamle Huse at opvise; de hyppige Ildebrande har udslettet ethvert Spor af Byens Ælde. De senere Aars betydelige Udvidelser er foregaaet mod S. i Jærnbankvarteret, ved Svanelundsvej og ved Aalborg Landevej (Bispensgade) og i Forstaden Skt. Knuds By (tidl. Skarpensvie), men ogsaa mod Ø. i Tørholmshvarteret (tidl. Syvspring) og mod V. er der mange nye Gader med begyndende Bebyggelse.

Byen har 59 Gader, Veje og Stræder samt 5 Pladser. Købstadsgrunden med tilhørende Markjorder udgør 1782 ha, og der var 1. 2. 1921 1091 Huse. Af Arealet var i 1919 865 ha besaaede, 36 Brak, 594 Grønfoder og Græsning, 95 Haver o. l., 30 Skov, 145 Grund, Veje o. l. og 3 Vandareal. Det saml. Hartkorn var 1905 135 Td. Der fandtes 32 Jordbrug i den egtl. Købstad med 40 Td., 281 Jordbrug med Avlsbygninger paa Markjorderne med 71 Td. Hk. Paa Markjorderne ligger Klokager, Ml. og Huse, Bjærgene og Holmen, Gaarde og Huse, Bredfald Mølle, Hestkær Mølle, Hvidegaard (1662 Huidegrd.) med Ml., Aldershøj (Algiershøj) Mølle, Gaarden Bistrup (1347 Bistorpe) m. m.

Bygningernes saml. Brandforsikringssum var 1. 4. 1922: 33,631,000 Kr. (Antal af Forsikringer 1300). Ved Vurderingen til Ejendomsskyld 1920 udgjorde den samlede Vurderingssum 29,880,000 Kr., deraf Jordværdien 9,923,000 Kr.

Af de offentlige og andre Bygninger samt Institutioner nævnes:

Skt. Kathrine Kirke (hvidtet), ved Vestergade og Kirkestræde paa en beplantet Plads, bestaar af Skib og Kor, Taarn mod V., to Korsarme mod N. og S. og ved Korets Nordside et Sakristi og en lille Tilbygning. Kirken bestod oprindl. af Skib og Kor og var opført i den romanske Tid (vistnok Midten af 13. Aarh.) af røde Munkesten i Munkeskifte; paa Sydsiden af Skibet er bevaret et lille Parti af den oprindl. Sokkel med en derpaa hvilende Pilaster, hvoraf man ser, at Kirken har været af samme Type som Skt. Hans Kirke. I den senere Middelalder er der blevet foretaget store Ombygninger. Den sydl. Korsarm, det saak. Skt. Annæ Kapel, er grundl. i Slutn. af 15. Aarh. af Præsten eller Præstesønnen(?) Peder Pedersen (Petrus Petri ple-

bani«), der blev begravet her. Kapellet, der er overhvælvet, blev forbundet med Skibet ved en Spidsbue. Det oprindl. Kor blev i den samme Periode nedbrudt og erstattet med det nuv., der udbyggedes i Skibets Bredde og fik en tresidet Afslutning i Ø.; Skibet fik 3 Hvælvinger, Murene forhøjedes, og det anselige Taarn, hvis stjernehvælvede Underrum forbandtes med Kirken ved en Spidsbue, tilføjedes (der ses Spor af, at det har været bestemt at overhvælve Taarnet i to Stokv.); ligeledes tilføjedes Sakristiet i Slutn. af Middelalderen, og fra samme Tid var vel ogsaa det Vaabenhus, der paa Resens Byplan ses paa Kirkens Sydside V. for Kapellet, men som nedreves c. 1829. Antagelig ved Midten af 18. Aarh. eller maaske først efter en Brand i 1793 har Kirken faaet svungne Gavle, og senere er gentagne Gange foretaget større Reparationer og Skalmuringer (paa Taarn gavlen staar Aarst. 1789—93, paa Tarnet 1767 og 1777). I 1829 blev det tilbygget en lille Søjleportal i Empirestil foran den sydl. Korsarm, og Hovedindgangen blev henlagt hertil. I 1855 tilføjedes den nordl., overhvælvede Korsarm, og Korbuen udvidedes (Arkt. F. Thielemann). I 1867 ind-sattes der store, rundbuede Vinduer i Kirken, og 1876 tilføjedes Tilbygningen til Varmeapparatet, hvis Dampskorsten skæmmer Kirken. Over Indgangen en Solskive. I 1906 blev i Koret afdækket Kalkmalerier fra Tiden efter Reformationen (Tilbedelsen af Guldkalven m. m.), som atter overhvidtedes.

Altertavlen, med Fremstillinger af Nadveren, Korsfæstelsen, Opstandelsen og Himmelfarten, de 4 Evangelister m. m., er iflg. Kirkens Regnskaber skaaet 1651 af Christen Billedsnider i Løbet af 16 Uger og stafferet Aaret efter af Johannes Kontrafejer fra Aalborg (den samlede Omkostning c. 300 Slettedaler), den blev restaureret 1905; ved Siderne af Alteret er opstillede udskaarne Egetræsfigurer af Skt. Kathrine og Apostlen Peter, Rester af en katolsk Altertavle fra c. 1500. Prædikestolen er fra 1855. Døbefont fra 13. Aarh. af gotlandsk Kalksten, prydet med Rundbuefrise og, paa Foden, et Vædderhoved og 3 Mandehoveder. Trækrucifiks fra Slutn. af 13. Aarh. Orgelet, fra 1899, er anbragt i Taarnrummet; i Korsarmene er der Pulpiturer. I Kirken hænger Messing- og 2 Malmlysekroner (den ene skænket c. 1750 af Købmand Jacob Chr. Hjørring i Aalborg), samt et ligeledes af Christen Billedsnider udskaaret Epitafium fra 1652 med Portrætter af Raadmd. Peder Nielsen Bagi, død 1674, hans Hustru Maren Pedersdatter, død 1661, og deres to Børn

(restaur. 1898). I øvrigt er Kirken blottet for alle tidligere Prydelser; ved Restaurationen 1855 solgtes næsten alle de gamle Ligsten ved Aukt. (af de endnu bevarede Sten ved Kirken nævnes en — Brudstykke — over Provst Niels Lauritsen Bech, død 1667, en over Købm. Anders Nielsen Riis, f. 1720, død 1793, en over Anna Marie Klitgaard, død 1811, Enke efter Købm. Niels Andersen Riis, samt en mærkelig ottekantet Sten fra c. 1560, der indtil 1906 laa under Døbefonten, over Borgemester Jacob Ovesen m. Fam. (det udhugne Aarstal 1590 er ikke oprindeligt)). Sakristiet har tidl. været Ligkapel for Fam. Lange til Fuglsig; ifl. D. Atl. (V Bd. Afd. I p. 206) skødedes det 1635 for 100 Speciesdl. til Niels Lange til Rønnohvsholm (død 1640) til Kravkapel, »dog det øverste af samme Kapel at blive til Sakristiet«; Niels Lange begravdes her 1640; hans Søn Henrik Lange til Fuglsig, død 1671, købte Kapellets øverste Del i 1670 for 100 Rdl., og hans Enke Hipolita Hahn, død 1693, oprettede Fundatsen for Kapellet 31. 10. 1674. Disse tillige med andre af Familien var bisatte her; i 19. Aarh. blev alle Kisterne nedsatte i den overhvælvede Kælder under Sakristiet; 1899 blev tre Fane-stænger samt et Egetræsskab, med Langernes Vaaben, og Levningerne fra Kisterne, der i sin Tid var anbragte i Kapellet, opstillede der. Af de tre Klokker er »Mellemklokken«, uden Aarst., fra omtr. 1450.

Ved Kirken, der er selvejende, er ansat en Sognepræst og en resid. Kapellan. Kirken ejede 1922 c. 18,000 Kr. og 1 Jordparcel paa 12,4 ha, og havde ingen Gæld.

Apostolisk Kirke, mod N. lige uden for Bygrænsen, ved Klokagervej, bestaar af et Langskib og er opf. af røde Mursten 1896. — Baptistkirken »Tabernaklet«, Bassingade, er opf. 1908 af røde Mursten. Har mod Gaden Kamgavl i gotisk Stil. Metodistkirken, Fredensgade, er opf. 1902, indmuret i Husrækken, Façade af røde Sten, bærer et lille Taarn med Pyramidespir. — Missionshuset Bethlehem, Hj. af Korsgade og Dronningensgade, er opf. 1895 af røde Mursten, har Tværføj og Rytterspir over Tagvinkelen.

(De tæt indenfor Bygrænsen liggende Kirker Skt. Hans og Skt. Olai Kirker omtales ved Landsognene).

Byen har to Kirkegaarde, mod NV. i Byen paa begge Sider af Kirkegaardsvej; den gamle Kirkegaard, anl. 1821, 1,1 ha, og Assistenskirkegaarden, anl. 1869, udv. 1887, 1895, 1910 og 1923, i alt 5,3 ha; paa den sidste er 1887 opf. et Ligkapel og 1893 et Epidemilighus. Paa Kirkegaarden er bl. a. begravet Tandlæge, Justitsraad

J. Lønborg Friis, død 1912; paa Graven en Mindesten, rejst 1913 »af taknemmelige Ven Vendelboer«. Den ældste Kirkegaard, ved Kirken, nedlagdes 1821.

Raadhuset, ved Torvet, en i 1838 opf. 1 Stokv. høj Bygn. med høj Kælder (det tidl. Raadhus, af Bindingsværk, laa frit ude paa Torvet), er 1921 omforandret til Administrationsbygning, indeholdende de forsk. kommunale Kontorer.

Rets- og Politibygningen, Jærnbanegade, er opf. 1919-20 i 2 Stokv. af Amtet og Byen efter Tegn. af Arkt. Sylvius Knudsen. I Stuen findes Kontorer for Politimesteren og Statspolitiet, paa 1. Sal Retssale for Civilretsdommer og Kriminaldommer, Forligslokale samt Amsraadssal, der tillige midlertidig er Mødested for Byraadet. I et Udvalgsværelse ved Amsraadssalen hænger et af Chr. S. Købke malet Portr. af Amtmd. J. A. Graah, død 1873 (hængte tidl. i den gl. Byraadssal og tilh. Hjørring Kommune).

Arrestbygningen, i Jærnbanegade, stødende op til Rets- og Politibygningen, er opf. 1886 af Amtet ($\frac{2}{3}$) og Byen ($\frac{1}{3}$) i 2 Stokv. efter Tegn. af Arkitekterne Olivarius og Poulsen, Randers. Plads til 26 Arrestanter.

Det kommunale Skolevæsen bestaar af Vestre- og Østre Kommuneskoler, Hedeskolen samt Almenskolen. Vestre Kommuneskole, Dronningsgade, er opf. 1894 for 135,000 Kr. efter Tegn. af Arkt. Axel Møller. Bygningen, af røde Mursten i 2 Stokv., bestaar af 2 Længer med Gymnastiklokaler, Badstue og Centralvarmeapparat og havde 1. 1. 1922 23 Klasser, 1 Overlærer, der tillige er Inspektør ved det saml. Folkeskolevæsen, 19 Lærere og Lærerinder, 1 fast Vikar (fælles med Østre Skole) og 596 Elever. Østre Kommuneskole, Frederikshavnsvejen, er opf. 1909 for c. 160,000 Kr. efter Tegn. af Bygningsinsp. C. Olsen, Odense. Bygningen, af røde Mursten i 2 Stokv., bestaar af 2 Længer med Gymnastiklokale, Badstue og Centralvarmeapparat og havde 1. 1. 1922 24 Klasser, 1 Overlærer, 19 Lærere og Lærerinder, 1 fast Vikar (fælles med Vestre Skole) og 622 Elever. Hedeskolen, c. 2 km Ø. for Byen ved Frederikshavnsvejen, havde 1 Lærer, 1 Lærerinde og 64 Elever. Almenskolen med nysprogligt Gymnasium, ved Skolegade og Museumsgade i den tidl. Realskoles Bygn. havde 1. 1. 1922 1 Rektor, 5 Lektorer, 12 Adjunkter, Lærere og Lærerinder, 1 Timelærer samt 332 Elever. Teknisk Skole, Kongensgade, opr. 1864, nu i en 1891 opf. meget stilfuld Bygn. i 2 Stokv. med Trappeparti ved Façaden og slankt Træspir paa Taget, efter

Tegn. af Arkt. H. Kampmann, har c. 15 Lærere og 200 Elever. — En Handelsskole, opr. 1872 af Handelsforeningen, har Lokale i Vestre Kommuneskole, c. 100 Elever. Desuden er der en privat Pigeskole og en privat Forberedelsesskole.

Vendssyssels historiske Museum, Museumsgade, er grundl. af det paa Initiativ af Tandlæge, Justitsrd. J. Lønborg Friis (død 1912) i 1889 oprettede »Vendssyssels historiske Samfund« og er oprindl. anlagt og ledet af Lønborg Friis, der skænkede Samfundet hele sin egen Samling (hans Buste, modell. af Billedhugger Sondrup, er opstillet i Museet). Museet, der indeholder en fyldig Samling af Oldsager, Mønter, Folkedragter m. m., har fra Jan. 1900 Plads i den gl. Realskole, som Kommunen har solgt til Samfundet paa billige Vilkaar.

Centralbiblioteket for Hjørring Amt, Museumsgade, det tidl., 1900 oprettede Folkebibl., der fra 1. 4. 1921 blev anerkendt som Centralbibl., har til Huse i en ældre. Skolebygn. i 1 Stokv., tilhørende Kommunen, ombygget 1921 til Biblioteksbrug (Arkt. Jakobsen, Hjørring) og indeholdende Udlaanssal, 2 Læsestuer f. Voksne og Børn, Magasin, Kontor m. m. Bindtal: 7510, Antal Udlaan 1921-22: 63,385; Budget 1921-22: 22,173 Kr.

Teatret, Nørregade, er opf. 1907 efter Tegn. af Arkt. Sylvius Knudsen, i teknisk Hens. et af de bedste Provinsteatre, har Plads til c. 600 Tilskuere.

Amtssygehuset, Bispensgade, bestaar af en i 1890 efter Tegn. af Arkt. H. Kampmann opf. Bygn. i 1 Stokv. med høj Kælder og et Midtparti i 2 Stokv.; denne Bygn. blev 1905 efter Tegn. af Arkt. H. Vejby Christensen udvidet med en Bygn. i 2 Stokv. Det ældre Epidemihus blev nedrevet 1915 og et nyt i 2 Stokv. opf. efter Tegn. af Arkt. Vejby Christensen. Ved Siden af Sygehuset blev i 1906 efter Tegn. af samme Arkitekt opført et Tuberkulosehospital i 1 Stokv. med Pl. til 22 Patienter. I 1918 blev efter Tegn. af samme Arkitekt opført en Bygning i 2 Stokv. til kirurgisk Afdeling. Samtl. Bygninger er opf. af Amtet ($\frac{2}{3}$) og Byen ($\frac{1}{3}$) i Fællesskab. I Sygehuset og Epidemihuset er Pl. til henholdsvis 138 og 48 Patienter. — Den kommunale Badeanstalt, Søndergade, er opf. 1912 som Tilbygning til Elektricitetsværket.

Alderdøms hjemmet, Markedsgade, er opf. 1906 og udvidet 1921 efter Tegn. af Arkt. H. Vejby Christensen, en smukt og praktisk indrettet Bygn. af røde Mursten i 3 Stokv. med Pl. til c. 100 gamle Mennesker. — Fat-

tiggarden, Overgade, en Bygn. i 1 Stokv., opf. sidst i 1850'erne, har Pl. til c. 20 Lemmer.

Milde Stiftelser: Haandværkerstifteusen, Østergade, en Bygning i 2 Stokv. efter Tegn. af Arkt. Axel Møller, opf. 1891 af Haandværkerforeningen med Fribolig for 20 gamle, værdige, trængende Haandværkere og deres Enker. Børneasylet, Jærnbanegade, opr. 1875 af den 1863 stiftede Velgørnehedsforening, har Plads for c. 50 Børn. Desuden er der af Velgørnehedsforeninger: Foreningen af 22. Apr. 1860 (»Firskillingsforeningen«) til Understøttelse af værdige trængende og deres efterladte, en 1890 opr. Sygeplejeforening, Handelsforeningens Hjælpekasse (opr. 1874) m. m.

Gasværket, S. for Banegaarden, er anl. 1903; det producerede 1922 c. 867,000 m³.

Elektricitetsværket, Søndergade, er anl. 1896 af et privat Selskab, men overtoges 1912 af Kommunen; det er i de senere Aar gentagne Gange blevet udvidet og leverer nu Strøm til en stor Del af Oplandet. Det drives af 4 Dieselmotorer paa tils. 1000 HK. og producerer aarl. 610,000 KWT. Jævnstrøm og 365,000 KWT. Vekselsstrøm.

Vandværket, beliggende c. 3 km SØ. for Byen i Skt. Olai Sogn, er anl. 1903. Dagl. Vandforbrug 1009 m³. Det offentlige Slagtehus, Bagterpvej, er opf. 1912.

Jærnbanestationen for den i Aug. 1871 aabnede Vendsysselbane er opf. af Arkitekterne S. Hoffmeyer og Th. Arboe under Tilsyn af N. P. C. Holsøe. Vestbanegaarden, for Privatbanerne i Fællesskab, er opf. 1913, Arkt. Sylvius Knudsen. Toldkammeret, ved Banegaarden, er opf. 1915 efter Tegn. af Prof. H. Kampmann. Posthuset og Telegrafstationen, sammesteds, er opf. 1899 i 2 Stokv. af røde Mursten efter Tegn. af H. Kampmann.

Af andre Bygninger nævnes: Amtmandsboligen, opf. 1910, Arkt. H. Kampmann (den gl. Amtmandsbl., opf. 1820, blev nedrevet for at give Plads for en ny Passage, Brinck Seidelinsgade); Landboernes Forsamlingsbygning, Østergade, opf. 1882; Vendsyssel Bank og Løveapoteket, begge i Østergade, opførte 1913 efter Tegn. af Arkt. H. Lønborg Jensen; Kirkeligt Samfunds Forsamlingsbygning. (Højskolehjem), Strømgade, opf. 1908 i 4 Stokv., Arkt. H. B. Møller; Sparekassen for Hjørring og Omegn, Kongensgade, en i 1893 opf. meget stilfuld Bygn., Arkt. H. Kampmann; Odd-Fellow Logen, Dronningensgade, en 1898 opf. 3 Stokv. høj Bygn. med Taarn, Arkt. Vejby Christensen; Højskolehjemmet, Jærnbanegade, opf. 1922; Hjørring Diskontobank,

opf. 1902, Arkt. Sylvius Knudsen og 2 Good-Templar Loger, Klokagervej.

Lystanlæg. Mod SV udenfor Byen ligger Christiansgave, c. 5,5 ha, anlagt af Staten 1821 som Planteskole, skænket Byen 1843. I Anlægget, der har flere store Alléer, staar en af A. Paulsen modelleret Broncebuste af Fr. VII i overnaturlig Størrelse, afsl. 5. 6. 1866 (det første Mindesmærke i Landet, der rejstes for Fr. VII), og en Marmorbuste af Konsul Chr. H. Nielsen (død 1881), i lang Tid Byens ledende Mand, rejst 1883 og ligeledes modelleret af Paulsen, samt i den sydl. Del af Anlægget, ud mod Vestbanegade, en af A. J. Bundgaard modelleret Granit-Statue af Redaktør af Vendsyssel Tiden Vilh. Carlsen (død 1914), afsl. 3. 9. 1920. En Genforeningssten er rejst 1920 (har siddet i Kirkegaardsdiget, bærer paa Bagsiden skaalformede Fordybninger fra Oldtiden). SØ. for dette Anlæg ligger Svanelunden, c. 8,3 ha, anl. 1878, med Pavillon, hvori der er Sommerteater, en Skøjteløberdam, og en 15. 5. 1898 afsløret Mindesten (af bornholmsk Granit med en af A. Paulsen modelleret Portrætmedaillon og Relief) for Oberst E. M. Dalgas (død 1894) samt Marmorbuste af Konsul Jørgen H. Nielsen (død 1912), afsl. 1. 12. 1916 (Billedhugger Sondrup). SV. for Byen ligger Anlægget Skt. Knuds Kilde, anl. 1909, c. 11 ha, med 3 Smaasøer og stejle, beplantede Skrænter, anl. paa Initiativ af Justitsrd. J. Lønborg Friis; heri findes Granitmindestene over historiske Begivenheder i Vendsyssel gennem Aarhundreder (se: Mindestene i Sct. Knuds Kilde, H. 1909) og en af Billedhugger Lemmich modell. Portrætmedaillon af E. Dalgas. Her laa i gl. Dage Skt. Knuds Kapel, og Skt. Knuds Kilde var endnu i 19. Aarh. søgt Sct. Hans Aften som Lægedomskilde, og denne er bragt tilbage til sin oprindl. Skikkelse. I 1918 købte Kommunen nogle Lyngbakker (»Mikkelsens Bakker«) N. for Byen, og 1919 købtes en ved Siden af disse Bakker liggende Plantage, »Smidths Plantage«, samt »Bellevue«, et Bakkeparti, hvorfra der haves Udsigt over en stor Del af Vendsyssel samt ud over Vesterhavet. Desuden ejer Kommunen 2 Plantager Ø. og N. for Byen, hver c. 1,4 ha, og et Plantagebælte omkring Markedspladsen, 0,6 ha.

Gamle Huse. De mange Brande har ryddet saa stærkt ud iblandt Byens ældre Bygninger, at der nu næsten ingen er tilbage. Skt. Kathrine Præstegaard i Vestergade (istandsat 1917) er dog en smuk og værdig Repræsentant for det 18. Aarhundredes Bindingsværksgaarde, en 1 Stokværk høj, lang Længe af glat

Bindingsværk med en Kvist og pynteligt udskaaren Gadedør (den østlige Del af Bygningen var indtil 1820 Købmandsgd.). Blandt de grundmurede Empire-Huse, som rejste sig efter den sidste Storbrand, kan nævnes Nørregade 5.

Indbyggertallet var 1. 2. 1921 10,945 (1801: 744, 1850: 1914, 1901: 7901). Efter Erhverv fordelte Folkemængden i Købstaden 1911 (9473) sig i flg. Grupper: 3767 levede af Haandv. og Industri, 2043 af Handel o. l., 422 af Transport, 725 af Landbrug, 36 af Mejeridrift, 2 af Fiskeri, 599 af immateriel Virksomhed, 813 af Tyendegern. o. l., 570 af egne Midler, 289 væsentligst af offtl. Understøttelse, 207 var uden angivet Erhverv.

I Kystbyerne under Hjørring Toldsted var der ved Udgangen af 1920 hjemmehørende 2 Sejlskibe med en samlet Tonnage af 22, 2 Motorskibe med 73 R.T., samt 312 Baade (under 4 R.T.). I den udenrigske Fart klarede 1920 for indgaaende 25 Skibe med 1437 Tons Gods, deraf 13 Dampskibe med 659, for udg. 21 Skibe uden Bestuvning, deraf 9 Dampskibe; i den indenrigske Fart for udg. 4 Sejlskibe uden Bestuvning.

Ved Hjørring Toldsted indbragte Indførselstolden 1920-21 119,153, Tobaksafgifter 85,621 Kr.

I Hjørring afholdes aarlig 7 Markeder: Jan. (Heste), Marts og April (Heste og Kreat.), Maj og Juni (Heste), Sept. og Okt. (Heste og Kreat.). Torvedag hver Lørdag, i Nov. og Dec. tillige hver Onsdag. Hver Onsdag Marked med Kreaturer i Forsamlingsbygningens Gaard i Østergade.

Af Fabrikker og industrielle Anlæg nævnes: 2 Spinnerier og Klædefabr. med Farverier (Foren. Klædefabr. og Soph. Thomsens Eftf.), Hjørring Amts Andels-Svineslagteri (opr. 1891; 1922 c. 60 Arb., slagtet 79,259 Svin; se H. Amts Andels-Svineslagteri 1891-10. Jan.-1916, H. 1916), A/S W. Brüels Jærnstøberi og Maskinfabr. (Aktiekap. 120,000 Kr.), A. F. Heidemanns Jærnstøberi og Maskinfabr., 4 andre Maskinfabr., 1 Bisquitfabr. («Oxford», grl. 1922 i det tidl. Bomuldsvæveri, c. 35 Arb.), 1 Briketfabr., 1 Mælkekondenseringsfabr. (opr. 1923 i den nedlagte Glykofefabr.), Bryggeriet Vendia, A/S (grl. 1883, Aktiekap. 140,000 Kr.), Hjørring Andelsmejeri (opr. 1906 som Fællesmejeri; fra 1910 Andelsm.), 1 Fællesmejeri, 1 Tobaksfabr. (opr. 1890), 1 Savskæreri (opr. 1890), 1 Mineralvandsfabr., 2 Sukkervarefabr., 1 Halmvarefabr. (opr. 1902), 2 Cementstøberier, 1 Margarinefabr. (opr. 1913), A/S De foren. Teglværker (grl. 1911, Aktiekap. 217,000 Kr.), 3 Bogtrykkerier m. m.

I Hjørring udgives 3 Aviser: »Vendsyssel Tidende«, grl. 1872, »Nordjysk Dagblad« (grl. 1915, tidl. »Hjørring Amtstidende«, grl. 1843) og »Vendsyssel Venstreblad«, grl. 1911.

Kreaturholdet var 15. 7. 1922: 436 Heste, 1329 Stk. Hornkv. (deraf 879 Køer), 25 Geder, 168 Faar og 1387 Svin (1914: 1428).

Byens Øvrighed bestaar af en Politimester og en folkevalgt Borgmester. Byraadet bestaar af 15 Medl., indbefattet Borgmesteren som Formand.

Finansielle Forhold. Indtægter 1920-21 (i 1000 Kr.: 1424, deraf Ejendomsskatter 53, personlige Skatter 1119, Formue- og Erhvervsindtægter 202; Udgifter 1126, deraf Byens Bestyrelse 71, offtl. Understøttelse 312, Skolevæs. 277, Rets- og Politivæs. 57, Medicinalvæs. 58, Gader, Veje og kloakker 60, Renter af Gæld 195. Aktiver 31. 3. 1921: 4389, Gæld: 3110. Skatteproc. udgjorde 1921-22 10,4, Ligningsproc. 13,5.

Kommunens faste Ejendomme er: Raadhuset, Skolerne, Alderdomshjemmet, Fattiggaarden, Gas-, Vand- og Elektricitetsværkerne, Badeanstalten, det offtl. Slagtehus, $\frac{1}{3}$ af Rets- og Politibygningen med Arresthus, $\frac{1}{3}$ af Syge- og Epidemihuset, Centralbibliotekets Bygn., Lærerboligen ved Almenskolen, 4 udlejede Beboelseshuse, Hvidstedgaardens Tørvemose (8 km Ø. for Byen i Taars S.), Fællesjorden, Fattigjorden, Skolejorden, Anlæggene Christiansgave, Svanelunden med Pavillon, Skt. Knuds Kilde, Udsigtsbakken »Bellevue«, Smiths Plantage med Lyngbakkerne, Markedspladsen med den ved samme liggende Forsøgsmark, Provstejorden V. for Byen samt to mindre Plantager N. og Ø. for Byen.

Politiet bestaar af 2 Overbetjente og 5 Betjente. Ved Kriminalpolitiet er der 1 Vagtmester og 4 Betjente. — Brandvæsenet bestaar af 1 Brandinspektør, 1 Vicebrandinspektør, 2 Assistenten, 20 Brandmænd, 1 Værkmester og 1 Bud.

Pengeinstitutter: I Sparekassen for Hjørring By og Omegn (opr. 1844) var 31. 3. 1921 Indskuddet 7,698,258, Reservefonden 520,939 Kr. I Hjørring Diskontobank (opr. 1855) var 21. 12. 1921 Aktiekap. 2 Mill., Indsk. 17,795,194, Reservef. 695,333 Kr. I Vendsyssel Bank (opr. 1904) var 31. 12. 1921 Aktiekap. 1 Mill., Indsk. 10,179,189, Reservef. 495,000 Kr. — Desuden er der Filial af Andelsbanken.

I gejstlig Henseende udgør Hjørring eet Pastorat. Byen er Bolig for Amtmanden over Hjørring Amt, en Dommer i civile og en Dommer i kriminelle Sager

samt en Politimester. Den hører under Hjørring Amtstuedistr. (Amtsforvalteren bor her), Hjørring Lægekr. (Amtslægen, der tillige er Kredslæge, bor her) og har 2 Apoteker (Løveapoteket, opr. 1794, og Svaneapoteket, opr. 1912). Den hører til Amtets 3. Folketingskr. Opstillingskr.), for hvilken der er Valgsted, Hjørring Skatte- og Vurderingskr., Amtets 1. Forligskr., 5. Udskrivningskr. 485. Lægd, samt er Sessionssted for Lægderne 485-510, 516, 517, 522 og 523.

Ved Hjørring Toldsted er ansat en Toldforvalter og to Strandkontrollører (i Lønstrup og Hirshals), ved Postvæsenet en Postmester, en Kontrollør og 3 Assistentter og ved Telegrafvæsenet en Telegrafbestyrer, en Kontrollør og 2 Assistentter.

Jærnbaner. Vendsysselbanen (fra Nørre-Sundby til Frederikshavn), den sidste Del af den østjyske Længdebane, anlagdes ifl. Lov af 24. 4. 1868 og aabnedes 15. 8. 1871; den er 87 km. Hjørring-Hørby Banen (35,0 km) er bygget i Henhold til Lov Nr. 156 af 27. 5 1908 og Eneretsbevilling af 10. 8. 1911 og aabnedes for Driften 8. 11. 1913. Banen ejes og drives af Hjørring-Hørby Jærnbaneselskab (Hjørring). I Driftsaaret 1921-22 befordredes med Banen 108,801 Rejsende, Totalvægten af Gods og Kreaturer var 20.384 Tons. Hjørring-Løkken-Aabybro Banen (54,6 km) er bygget i H. t. Lov Nr. 156 af 27. 5. 1908 og Eneretsbevilling af 23. 5. 1910 og aabnedes for Driften 5. 7. 1913. Den ejes og drives af Hjørring-Løkken-Aabybro Jærnbaneselskab (Hjørring). I Driftsaaret 1921-22 befordrede Banen 256,409 Rejsende, Totalvægten af Gods og Kreaturer var 47,701 Tons. — En Privatbane til Hirshals er under Anlæg. — Fra H. befordredes i Driftsaaret 1921-22 med Statsbanerne 130,580 Personer (excl. Transit fra de to ovennævnte Privatbaner), med H.-Hørby Banen 38,575 og med H.-Aabybro Banen 66,886 Personer. Totalvægten af Gods og Kreaturer befordret fra H. af Statsbanerne, H.-Hørby og H.-Aabybro Banen udgjorde henholdsvis 22,742 (excl. Transit via H. fra Privatbanerne), 1859 og 1747 Tons, til H. henholdsvis 53,486 (excl. Transit via H. til Privatbanerne), 2045 og 2963 Tons.

Historie. Hjørring, der i Knytlingesaga fra c. 1280 kaldes Jorungr. paa en Mønt fra c. 1150 Heringa, i Valdemars Jordebog c. 1230 Ihoringy (de 2 første Bogstaver antagelig forbyttede), 1370 Høring, er utvivlsomt Vendsyssels ældste Købstad, og Byens Grundlæggelse kan for saa vidt siges at gaa tilbage til Hedenold, som der paa det Højdedrag, den gamle Bydel ligger paa, har været en Mængde nu for Største-

delen sløjfede Gravhøje. Som Følge af, at Vendelbo Sysseleting afholdtes her i Byen, ligesom ogsaa at adskillige af Bisperne over Vendelbo Stift skal have resideret her, fik Hjørring tidligt samfundsmæssig Betydning, og dens Navn forekommer i flere islandske Sagaer, ligesom det ogsaa tyder paa en vis bymæssig Udvikling, at vistnok Svend Grate c. 1150 lod foretage Udmøntning af Brakteater her. Antagelig har Hjørring da haft Torve- og Købstadret, før Erik Plovpenning 1243 gav den Byprivilegier i Lighed med Viborgs. Disse Privilegier blev stadfæstede 1459 og 1848, og derefter gav Kong Hans 1505 Byen nye Privilegier, ogsaa med Viborgs Privilegier som Forbillede, men i øvrigt med Tilføjelser, der tog Sigte paa de lokale Forhold. Privilegierne af 1505 stadfæstedes 1514 og 1584, udvidedes atter 1590, stadfæstedes 1604 og udvidedes paany 1608.

Om Byens Betydning i Middelalderen vidner de 3 gamle Kirkebygninger: Skt. Kathrine, Skt. Hans og Skt. Olai, der alle ligger paa Byens Grund, men af hvilke de to sidstnævnte tjener til Brug for udenbys Menigheder. I katolsk Tid (endnu 1505) var her ogsaa et Skt. Knuds hellig Kors Kapel, der laa sydvest for Byen paa den saakaldte Kapelhøj, hvor der endnu findes Murbrokker. Tæt ved Kapellet var en Helligkilde, der endnu blev besøgt i 1840'erne, og som nu er oprenset. Da Kildebesøget fandt Sted Skt. Hans Aften, har man antaget, at Kilden ogsaa var viet Skt. Hans (Johannes), men det ligger nærmest at antage, at det har været en Skt. Knuds Kilde, og den Park med Mindesten for Vendelboernes Mærkedage og bekendte Vendelboer, der i det 20. Aarh. er anlagt her, bærer da ogsaa Navnet »Skt. Knuds Kilde«. En »Korskilde«, der omtales i det 17. Aarh., og som havde sit Udspring ved sydøstlige Hjørne af Skt. Oloai Kirkebakke, har antagelig ogsaa i sin Tid været betragtet som Helligkilde; det tyder Navnet paa.

I Hjørring har der ligeledes været et Skt. Knuds Gilde, antagelig med Knud Hertug eller Lavard som Skytspatron; dets Bygning synes at have ligget Ø. for Skt. Hans Kirkegaard, og den blev nedrevet 1648 for at give Plads for en Nybygning. Endvidere har Byen i katolsk Tid haft et Præstegilde, hvis Bygning formodentlig stod paa Præstegildetofte ved Siden af Skt. Knuds Gildegaard, og endelig var her et Hospital (Fattigstiftelse), der antagelig er identisk med den Skt. Annæ Gaard, hvis Stenhus laa ved Skt. Kathrine Kirkes sydlige Korsarm.

Efter Reformationen gik det tilbage for Byen. Først afskaffedes paa Reformationstiden Sysseletingene; det sidst kendte Tingsvidne fra Vendelbo Sysseleting er fra 1511, og dernæst flyttedes Bispesædet 1554 til Aalborg, men indtil 1684 afholdtes Stiftets Landemoder dog her i Byen som en Levning fra dens Velmagtsdage, da selv hanseatiske Handlende ikke forsmaaede at drive Forretning her. Til Byens Tilbagegang bidrog ogsaa meget de talrige Ildebrande og andre Ulykker, der Tid efter anden hjemsøgte den; i Slutn. af det 16. Aarh. — vist 1570 N »afbrændte saa godt som den hele By«; og 1602 blev den hjemsøgt af »den store Pestilens«, som da gik over Landet og mejede Befolkningen ned i stor Udstrækning. 1627—29 huserede de kejserlige Tropper her, og mange Borgere blev jagede fra Hus og Hjem; da Fjenden endelig drog bort, var det en udplyndret By, der stod tilbage. 1644 kom der atter Fjender — Svenskerne —, som en Tid havde Stabskvarter her med stor Udspisning paa Byens Bekostning, og efter Krigen var Byens Forhold saa ringe, at Landkommis-sarierne 1646 foreslog at flytte Borgerne til en nyanlagt By ved Hals og igen besætte Hjørring med Bønder, hvilken Plan dog ikke blev bragt til Udførelse. 21. 5. 1647 nedbrændte 18 af de bedste Gaarde ved Torvet til Grunden, og mange Snes Svin og »Fæ« omkom. Trods Svenskekrigen 1657—59, da Byen til Fjenden og vore egne og allieredes Tropper maatte udrede over 11,000 Rdl., synes Erhvervsforholdene dog at have været nogenlunde gunstige indtil c. 1670, men efter den Tid kom en stærk Forfaldsperiode, der varede i over 100 Aar, og som tildels synes at være foranlediget af Konsumtionsbeskatningen, der bragte Skudehandelen paa Vestkysten (Løkken) og den dermed forbundne Smughandel til at blomstre paa Hjørrings Bekostning, saa Hjørring sank i det 18. Aarh. ned til »en liden By og ringe Landstad«, og 1766 hedder det, at den »udgør nu om Stunder næppe ét Kirkesogn«. Indbyggerantallet, der 1672 opgives til 782 Personer, sank da ogsaa, saa der 1715 kun var 76 Familier her eller c. 300 Personer. Men da var Byen ogsaa paa Lavpunktet, efter at den atter var ramt af 2 store Ildebrande, nemlig 22. 7. 1693, da saa at sige hele Byen afbrændte paa nogle »faa, smaa Hytter« : 14 nær, samt 5. 4. 1702, da der nedbrændte 22 Gaarde og Huse, saa der kun var 3 ube-

skadigede Gaarde og en Del Huse tilbage. 1769 var Indbyggerantallet steget til 596 og 1801 til 744, saa der var dog nogen Fremgang i det 18. Aarh. 10. 7. 1792 brændte atter 4—5 Gaarde paa Torvet, og 18. 5. 1793 brændte hele vestre Side af Nørregade ned til Lille-Kirkestræde, og Taget paa Kirken brændte ligeledes tilligemed flere Ejendomme i Vestergade — i alt 17 Gaarde og Huse. Det følgende Aar var der ligeledes 2 større Ildebrande, der lagde flere Gaarde i Aske, men derefter havde man Fred for Ilden indtil 25. 8. 1819, da 36 Gaarde og Huse i den nye Bydel — Østergade — nedbrændte.

Ved Oprettelsen af Hjørring Amt 1. 1. 1794, Amtstue 1801, Apotek 1794, Postkontor 1802 og Flytningen hertil af Børglum Herreds Tingsted 1825 gaves der Byen Betingelser for forøget Fremgang, og Anlægget af de vendsysselske Chausséer i Aarhundredets Midte, der gjorde Hjørring til et Knudepunkt i Vejnettet, bragte en mægtig Udvikling ogsaa paa det industrielle Omraade, og denne Udvikling har taget forøget Fart i det 20. Aarh., efter at Byen er blevet Centrum i et Jærnbaneanet, der udstrækker sine Fangarme til alle Sider, saa Hjørring Indbyggerantal er i det sidste Hundrede Aar tidoblet, medens samtidig den for Byens Næringsliv saa generende Vestkysthandel helt er gaaet til Grunde. Den gamle og betydelige Brænderivirksomhed, som senere forbandtes med Gærfabrikation, er dog ophørt 1920.

Byen har haft en Latinskole, der blev oprettet ved Kongebrev af 24. 5. 1549 paa Tilskyndelse af Biskop Oluf Chrysostomus; den havde indtil 1702 sit Lokale i et Stenhus, der laa i Østmuren omkring Skt. Kathrine Kirkegaard. Latinskolen ophævedes 1739.

Gaarden Bistrup (o: Biskopstorp, hvor Børglum-Biskoppen muligt residerede) blev tidligt delt i Over- og Neder-Bistrup, hvoraf den ene vistnok 1675 blev købt af den for sine historiske og genealogiske Kundskaber bekendte Bonde Peder Larsen Dyrskjøt, død 1707; 1769 tilhørte Neder-Bistrup Ejeren af Odden.

Præsten Anders Matthiesen Hjørring ved Vartov i Kbh., Forfatter til flere »Leir-Krans«, der beskriver Københavns Belejring 1658, er født i H. 7. 9. 1609 (død 1678).